



10 JAAR INTERVIEWS

VEEL JURISTEN DENKEN OPRECHT ALLES TE KUNNEN

Maar liefst 82 interviews maakte journalist Miek Smilde de afgelopen tien jaar voor *Mr.* Met juristen in soorten en maten. Ze las ze allemaal door en probeert rode draden te ontwaren. "Bescheidenheid lijkt niet het sterkste punt van juristen."

DOOR MIEK SMILDE

De afgelopen tien jaar schreef ik voor *Mr.* vrijwel maandelijks een groot interview. 82 interviews in totaal, een special over de bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand niet meegerekend. Ik sprak tachtig juristen en twee verdwaalde experts uit andere vakgebieden, een filosoof en een anglist; 57 mannen, 25 vrouwen.

Onder de geïnterviewden waren opvallend veel hoogleraren, namelijk 36, van wie velen hun wetenschappelijke arbeid combineerden met een betrekking in de advocatuur, het Openbaar Ministerie of de rechtspraak. De toga-beroepen waren in elk geval goed vertegenwoordigd, met zes leden van het Openbaar Ministerie, zeventien leden van de zittende magistratuur en 22 advocaten, onder wie enkele bestuurders van de Nederlandse dan wel Amsterdamse dan wel Haagse Orde van Advocaten. Het notariaat kwam er wat bekaaid af met slechts drie interviews, waarvan twee met notariële bestuurders.

STIEKEME BÈTA'S

In de hoop rode draden te ontwaren in de tientallen gesprekken die ik voerde, herlas ik alle interviews. Wat mij als eerste opviel, is dat veel van de ondervraagde juristen eigenlijk geen jurist hadden willen zijn. Een behoorlijk aantal van de respondenten gaf toe liever een andere studie dan rechten te hebben gedaan als hun intellect dan

wel hun ouders dat hadden toegestaan. In dit kader is een grove tweedeling te maken tussen degenen die eigenlijk graag een bètastudie hadden gedaan en degenen die bij voorkeur een taal hadden gestudeerd en journalist waren geworden; echt, ze bestaan.

De stiekeme bèta's onder de juristen kozen zonder uitzondering uiteindelijk voor het recht, omdat ze bang waren te dom te zijn voor natuur-, wis-, schei-, bouw- of sterrenkunde. Een van de representanten van deze categorie is **REINIER VAN ZUTPHEN**, destijds voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en inmiddels de





Nationale ombudsman. Van Zutphen vertelde in 2008 dat hij uit een geslacht van scheepsbouwers kwam en zelf ook het liefst ingenieur was geworden. “Maar met zesjes moet je niet naar Delft.”

De typische alfa’s onder de juristen, degenen die dus eigenlijk liever geschiedenis, Nederlands of klassieke talen hadden gestudeerd, werden vrijwel allemaal door hun ouders van dat ideaal afgehouden met het argument dat je met een taal ‘alleen maar leraar kunt worden of journalist’. Zulks dient men als het even kan blijkbaar te voorkomen. Het belette de juristen die ik sprak overigens niet om er literaire ambities op na te houden. Veel geïnterviewden gaven toe graag nog eens een boek te schrijven, anders dan hun proefschrift. Echte schrijvers bracht het gilde der juristen dat in het blad verscheen overigens niet voort, of het moeten **GERM KEMPER** en **PETER INGELSE** zijn. Kemper, advocaat en oud-deken van de Amsterdamse Orde van Advocaten, schreef jarenlang onder het pseudoniem Lex Dura in het tijdschrift *Vrij Nederland*. Ingelse, oud-advocaat en later voorzitter van de Ondernemingskamer, schreef stukjes voor *de Volkskrant*. Juridische alleskunner **ARTHUR HARTKAMP**, voorheen onder andere procureur-generaal bij de Hoge Raad, schrijft af en toe een gedicht en dan bij voorkeur een sonnet. De enige jurist die ik sprak die echte romans op zijn naam heeft staan, zij het in de vorm van literaire thrillers, is advocaat en hoogleraar internationaal strafrecht **GEERT JAN KNOOPS**. Maar die man staat er ook om bekend nooit te slapen.

POLITIEKE POTENTIE

Bescheidenheid lijkt niet het sterkste punt van juristen. Typerend voor veel meesters die ik in de loop van de jaren heb gesproken – en niet alleen voor het blad Mr. – is dat ze oprecht denken alles te kunnen. Het is dat ze geen tijd hebben om die roman te schrijven, maar anders hadden ze het zeker gedaan.

Diverse geïnterviewden refererden daarnaast aan hun politieke potentie, zoals advocaat **JAN LOUIS BURG-GRAAF** die in 2012 openlijk toef gaf graag minister van Defensie te willen worden in een op dat moment overigens volstrekt denkbeeldig kabinet; Burggraaf is van het CDA. De godvrezende advocaat kreeg het wel voor elkaar de afgelopen tien jaar veruit het vaakst op de cover van het tijdschrift Mr. te verschijnen, namelijk vijf keer (als ‘ankerleider’ in de balk bovenaan).

Echte politici haalden de cover aanzienlijk minder. **FRED TEEVEN** en **ERNST HIRSCH BALLIN** stonden er goed op, maar die laatste was op dat moment al jaren geen minister meer. Twee anderen verruilden enige tijd na het interview hun baan voor die van burgemeester, namelijk oud-rechter en parlementariër **ALEID WOLFSEN**, en procureur-generaal **ANNEMARIE PENN-TE STRAKE**. Voor Wolfsen liep de overstap niet goed af; als burgemeester van Utrecht raakte hij meerdere keren betrokken bij incidenten waarin hij de zaken te veel naar zijn hand probeerde te zetten. In 2013 verliet hij de Domstad met de nodige blauwe plekken. Ook **ERIK VAN DEN EMSTER** doorliep zijn loopbaan niet zonder kleerscheuren. Als voorzitter van de Raad voor de rechtspraak kreeg hij te maken met muitende raadsheren en fikse bezuinigingen. Na één termijn hield hij de bestuursbaan voor gezien en werd hij weer gewoon rechter.

ONRECHT BESTRIJDEN

Niet alle juristen die ik interviewde wilden iets anders worden dan wat ze uiteindelijk werden. Enkelen kozen uit volle overtuiging voor de studie, vooral uit idealistische motieven, verbolgen over bestaand onrecht en gedreven door een diep ervaren wens om dat onrecht teniet te doen. Veel van deze juristen kwamen terecht in de sociale advocatuur, maar een enkeling koos toch al snel voor het meer lucratievere onrecht, zoals hoogleraar burgerlijk recht **RIEME JAN TJITTES**, die op het moment dat ik





HUUB WILLEMS OVER RECHT, GELOOF EN GELOOF IN HET RECHT

'Ik heb nooit ergens een oordeel over'

Als kind stond hij 's ochtends om kwart voor zes op om de Zusters van het Tegenover zijn ouderlijk huis gelegen ziekenhuis te helpen bij de eerste mis-Sindbaden lijkt hij niet meer te hebben geslapen. Na zijn afscheid als voor-zitter van de Ouderlingencommissie, was de agenda van Huub Willems volter dan ooit. Van ledigheid zal Onze Lieve Heer hem niet kunnen beschuldigen. Doordat hij is niet gerust op het laatste oordeel. "Ik ken mijn eigen lange lijst van misslagen."

door Mark Buijckx foto: Christel Kruis



Hij is de meest succesvolle jurist van zijn generatie. Hij is de meest succesvolle jurist van zijn generatie. Hij is de meest succesvolle jurist van zijn generatie. Hij is de meest succesvolle jurist van zijn generatie.

hem sprak net was aangenomen als *counsel* bij het hypercommerciële advocatenkantoor Allen & Overy. "Ik wil iets kunnen doen voor mensen", motiveerde hij zijn overstap van de wetenschap naar de advocatuur in 2007. Vragen over zijn uurtarief en de toegang tot het recht pareerde hij door erop te wijzen dat kantoren als A&O echt wel hun verantwoordelijkheid nemen door pro bono werk te doen voor allerlei maatschappelijke organisaties, zoals War Child. Sindsdien zijn de uurtarieven van A&O alleen maar gestegen en de vergoedingen voor de gefinancierde rechtsbijstand alleen maar gedaald. Tjittes werkt inmiddels elders. Zij die het gevoel hadden echt onrecht te moeten bestrijden, kozen zonder uitzondering voor het strafrecht. Typische representanten van dit type jurist zijn oud-advocaat en hoogleraar strafrecht **TARU SPRONKEN**, inmiddels advocaat-generaal bij de Hoge Raad, en **LIESBETH ZEGVELD** die in 2008 op de cover van Mr. stond, omdat ze toen net hoogleraar oorlogsrecht was geworden in Leiden. Zegveld heeft een indrukwekkend *track record* in politiek gevoelige zaken en boekte onder meer winst voor slachtoffers van gifgasaanvallen in het Irak van Saddam Hussein en voor de weduwen van Rawagede wier echtgenoten door Nederlandse militairen werden geexecuteerd ten tijde van de onafhankelijkheidsstrijd. Tegenwoordig is Zegveld als hoogleraar War Reparations verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Vrijdag 13 november jongstleden sprak zij daar haar oratie uit over de civielrechtelijke verjaring van internationale misdrijven. Niemand wist op dat moment nog welk lot de Franse hoofdstad Parijs diezelfde avond zou treffen.

ZERE BEEN

Gedrevenheid is niet exclusief voor de advocatuur of de wetenschap. Ook de officieren van justitie die ik in de

"JURISTEN HEBBEN HET GRAAG OVER ONRECHT, MAAR WILLEN ELKAAR ONDERLING NOG WEL EENS DE TENT UITVECHTEN"

loop van de jaren interviewde, onder wie **RIEKE SAMSON-GEERLINGS** de eerste vrouwelijke procureur-generaal van Nederland, lieten zich leiden door de drang ergens voor te moeten strijden. "Het comfortabele van het werk van officier van justitie is dat je altijd optreedt voor de goede zaak. Je staat voor de samenleving en de samenleving is een goede zaak", zei Samson in 2006. Scheidend hoofdofficier **LEO DE WIT** roemde het OM als "een volstrekt integer bedrijf". Advocaat-generaal en hoogleraar OM **MIRANDA DE MEIJER** – een van die juristen die eigenlijk liever journalist was geworden – deed daar in 2015 nog een schepje bovenop door te zeggen dat bij het Openbaar Ministerie mensen "snoeihard werken, met een enorme professionaliteit en loyaliteit". Dat was ongetwijfeld tegen het zere been van strafrecht-advocaat **NICO MEIJERING** die het OM in 2014 verweet "een prijsvechter" te zijn geworden die "koste wat het kost" een product – lees: een grote strafzaak – in de markt wilde zetten. "Daarbij schuwt het (OM) niet ontlastend bewijs achter te houden of anderszins de waarheid geweld aan te doen", zei Meijering. Juristen nemen het woord onrecht graag in hun mond, maar onderling willen ze elkaar nog wel eens de tent uitvechten.

RELATIVERING

In dit verbale geweld van gelijkhebbers vallen de rechters een beetje weg, zij het dat mannen als **RINUS OTTE**, raadsheer en schrijver van het boek *De nieuwe kleren van de rechter*, of **KLAAS MOLLEMA**, ondertekenaar van het zogeheten Leeuwarder manifest, hun eigen mening ook stevig weten te ventileren. Een raadsheer als **KATINKA LAHUIS** echter, in 2006 rechter in het Cambodja-tribunaal, gaf in het interview aan een echte twijfelaar te zijn. "Niets is vanzelfsprekend."



Tien jaar geleden schreef Riemer-Jan Tjittes, destijds de jongste hoogleraar burgerlijk recht van Nederland, het boek *Rhythmen & Alleen van het recht*, een bundel verhalen over het proces van de groep van het grote recht. Met zijn overstap naar advocatenkantoor Allen & Overy hoort Tjittes, die jarenlang raadsheer bij het Arrondissementsrechtbank in Arnhem was, (totblij bij de grote advocaten en de grote zaken. Waar een blackberry zijn hij niet.

door Mark Buijckx foto: Christel Kruis

"LITIGATION is echt mijn ding"

ANALYTISCH PUZZELEN MET COMMERCIËLE JONGEN RIEMER-JAN TJITTES



Relativering kwam ook uit de mond van **HUUB WILLEMS**, voorzitter van de Ondernemingskamer, die in de pers regelmatig werd afgeschilderd als ijdell. Juist hij zei dat een mens zich niet al te veel moest bezighouden met de vraag wat hij doet en hoe belangrijk of onbelangrijk dat is. "Als het nodig is ga ik met veters drop langs de deur", zei hij in 2009. En hij meende het. Dat zoveel juristen dezelfde grote woorden in hun mond nemen, maar elkaar er vervolgens mee om de oren slaan, verklaarde de Tilburgse hoogleraar victimologie **MARC GROENHUIJSEN** als volgt: "Juristen moeten als beroepsgroep opkomen voor de gerechtigheid", zei hij in 2008. "Maar ze weten niet hoe ze dat moeten doen en ze weten ook niet wat gerechtigheid is. Maar ik weet wel wat onrecht is, en ik herken het als ik het zie. Het is de taak van de beroepsgroep van juristen en van rechtswetenschappers om de totale hoeveelheid onrecht in de samenleving te minimaliseren."

JURIDISCHE WERKELIJKHEID

De actualiteit biedt er alle reden toe. Maar Mr. is een maandblad en probeert de waan van de dag soms bewust op afstand te houden. Toch kijken de redacteurs van het blad natuurlijk altijd met een schuin oog naar de juridische werkelijkheid van het moment. Terugkijkend op tien jaar interviews levert dat enkele veelzeggende observaties op. **RUUD PETERS**, hoogleraar islamitisch recht, zei in 2006 bijvoorbeeld dat democratie en islam elkaar niet hoeven uit te sluiten. Wel zei hij te vrezen voor de krachtige anti-islam geluiden in het integratiedebat. "Die anti-islamitische stemming en angst voor de islam kan radicalisering van jonge moslims in de hand werken. En als die toeneemt, levert dat een gevaar op voor integratie en maatschappelijke cohesie." Dat was bijna tien jaar geleden. In 2007 hield hoogleraar mensenrechten **CEES FLINTERMAN** nog optimistisch vol dat de internationale gemeen-

Je leert veel van op je bek gaan
JURISTEN MOETEN FOUTEN DURVEN MAKEN

Eugène Sutorius geniet er – na een succesvolle carrière als advocaat, raadsheer en hoogleraar – van om zijn kennis en ervaringen te delen met jonge, excellentie studenten. Maar ook voor de huidige bewindslieden op Veiligheid en Justitie weet hij nuttige opdrachten te verzinzen: "Opstellen zou zich in een scriptie kunnen buigen over de gemeen van vormen van verscholen klassen-justitie voor de samenleving. En Tegen zou ik graag eens vertimmeren over de effecten van de kale gevangenisstraf"

Het is niet de heer en meester geworden van de rechtspraak, maar de man die de laatste jaren de Nederlandse rechtspraak heeft veranderd. Eugène Sutorius, advocaat, raadsheer, hoogleraar, is een man die de laatste jaren de Nederlandse rechtspraak heeft veranderd. Hij heeft de Nederlandse rechtspraak veranderd. Hij heeft de Nederlandse rechtspraak veranderd.

schap bij monde van de Verenigde Naties in staat zou moeten zijn vrede en veiligheid na te streven en solidariteit te tonen. "Het kan", zei hij. "Het moet gewoon." **MARC LOTH**, raadsheer bij de Hoge Raad (inmiddels hoogleraar privaatrecht), sprak in 2009 over de manier waarop cultuur de rechtstheorie en -praktijk beïnvloedt. Hij refereerde daarbij aan de multi-culturaliteit van Nederland. "Wij kunnen als rechtspraak niet om de veranderende Nederlandse cultuur heen", zei de raadsheer. "Vertrouwen is cruciaal voor het recht en als het recht niet landt bij de burgers, hebben we echt een probleem."

AMBITIE
Misschien moet dat de ambitie zijn voor de komende tien jaar. Willen juristen echt iets bijdragen aan een betere wereld, dan zullen zij in staat moeten zijn groter dan zichzelf te worden. De vragen waarvoor Europa zich momenteel gesteld ziet, zijn te complex om te worden bestreden met een beroep op de redelijkheid en billijkheid alleen. Juist juristen – en journalisten zeg ik er maar meteen bij – zouden zich geroepen kunnen voelen om de abstractie van de wet te vertalen in een werkelijkheid waarin mensen zich verbonden weten in plaats van verdeeld. Anders hebben we echt een probleem. Zelf houd ik daarbij de woorden van **EUGÈNE SUTORIUS** graag in gedachten. De advocaat die naam maakte met talloze processen inzake euthanasie, en inmiddels hoogleraar strafrecht is, nam de mooiste uitspraak voor zijn rekening in de tien jaar dat Mr. nu bestaat. "We leven in een raadsel, dat is even zeker als de dood. (...)", zei hij in 2012. "Het raadsel is niet rationeel, daar moet je mee leren dansen." ■

'Rechtspraak kan niet om veranderde Nederlandse cultuur heen'

Marc Loth, de jongste loot aan de tak die Hoge Raad heet, zweept van nature flegmatisch heen en weer. Tussen rechtstheorie en rechtspraak, tussen academische stilte en bestuurlijk lawaai, tussen het recht als instrument van verandering en het recht als instrument van behoud. "Over artikel 214 BW heb ik me nooit heel druk kunnen maken."

Verwijten wordt er niet aan hem. Marc Loth acht zichzelf een succes. Hij heeft de Nederlandse rechtspraak veranderd. Hij heeft de Nederlandse rechtspraak veranderd. Hij heeft de Nederlandse rechtspraak veranderd.

Miek Smilde studeerde Nederlandse taal- en letterkunde en rechten. Zij is schrijver en journalist.